

**Võrdlev aruanne Baltikumi teravilja ja õliseemnete
tarneahelate kohta**

Helsingi

Märts 2007

Sisukord

EESSÕNA.....	3
1 VÄLISKAUBANDUS JA INVESTEERINGUD.....	4
1.1 Väliskaubandus	4
1.2. Välismaised otseinvesteeringud (FDI).....	8
2 PÕLLUMAJANDUSLIKE SISENDITE TURUD.....	9
3. TERAVILJA TARNEAHEL	13
3.1. Teravilja tootmine	13
3.2. Teraviljakaubandus ja logistika	15
3.3. Teravilja hinnad	16
3.4. Teravilja töötlemine	18
3.5. Bioetanooli tootmine.....	22
3.6. Projektsioonid teravilja tootmise ja teravilja kasutamise kohta.....	22
4. ÕLISEEMNETE TARNEAHEL	27
4.1. Rapsiseemne tootmine	27
4.2. Biodiisli tootmine.....	27
4.3. Projektsioonid rapsiseemne tootmise ja rapsiseemne kasutamise kohta	29
5. TOIDUAINETE JAETURUD	30
6 KOKKUVÕTE	32

Tänuavaldused

Autor soovib siinkohal tänada ettevõtete juhte, liitude esindajaid, talupidajaid, teadureid, ministeriumide ametnikke ning teisi teravilja ja õliseemnete sektori eksperte Eestis, Lätis ja Leedus, kes abistasid väärtuslike andmete ning oma vaadetega sektori tulevikuarengu kohta.

Käesoleva aruande
autor on Csaba Jansik
tellija FINGRAIN

MTT Soome Põllumajanduse ja Toiduainetööstuse uuringukeskus
Majandusuuringud
Luutnantintie 13
00410 Helsinki
<http://www.mtt.fi/english/>

Vilja-alan yhteistyöryhmä / Fingrain
Põllumajandus- ja Metsamajandusministerium
PO Box 30
FI-00023 GOVERNMENT
<http://www.fingrain.fi/>

EESSÕNA

Käesolev aruanne on edasiarendus eelmisest Baltikumi toiduainete tarneahelate ülevaateuuringust, mis viidi läbi aastail 2003 – 2004 ning avaldati märtsis 2004. Balti riigid on olnud Euroopa Liidu liikmed peaaegu kolm aastat ning Fingrain otsustas taas uurida Balti teravilja ja õliseemne sektoreid osana seireprotseduurist ning rahvusvahelisest võrdlusest, millekohased põhimõtted on määratletud möödunud aastal koostatud Soome riiklikus teraviljastrateegias.

Käesoleval aruandel on kaks peamist eesmärki. Üks neist on mõista paremini viimaseid arenguid ning teravilja ja õliseemne sektorite hetkeseisu meie naaberriikides ja võrrelda seda nende ootuste, entusiasmi ja murega, mida on väljendatud nii Balti riikide kui ka Soome poolt enne EL-i suurt laienemist. Teine eesmärk on võrdlev tulevikuvaade, võrdlemaks kümne aasta perspektiivi Balti teravilja ja õliseemne sektorites, eesmärgiga ennustada turumuudatusi Balti mere piirkonnas.

EL-i kogemuse ja hetkesituatsiooni ülevaates on uuritud turuülevaateid, tootmismahтусid ja peamiste turuosaliste tegevusi igas tarneahela segmendis. Tulevikuväljavaate tarbeks on kasutatud tarbekaupade bilansi prognoose, kuna need esitavad kompaktset infot kogu teravilja või õliseemnete tarneahela toimimise kohta ning näitavad tasakaalu pakkumise ja nõudluse vahel.

Pakkumise pool koosneb vastava põllukultuuri impordist ja kodumaisest toodangust ning tugineb koristuspiirkonnale ja keskmisele saagikusele. Nõudluse pool koosneb kasutusviisidest, nagu näiteks erinevad tööstusliku töötlemise valdkonnad, seemned, sööt ja eksport. Käesolevas aruandes esitatud teravilja ja õliseemnete bilansid on otseses vastavuses nendega, mis on avaldatud Soome poolt Riiklikus Teraviljastrateegias septembris 2006.

Käesoleva aruande koostaja on Fingraini tellimusel MTT Majandusuuringud. Teravilja ja õliseemnete tarneahelate areng on esitatud iga segmendi, põllumajanduslike sisendturgude, põllumajandusliku tootmise, teravilja ja õliseemnete töötleva tööstuse ning toiduainete jaeturgude ülevaate kaudu.

Peamised infoallikad olid kohapealsed intervjuud kohalike ettevõtete juhtidega, tööstusharu ekspertidega, teaduritega ning ametnikega. Teisene informatsioon on kogutud statistikaasutustest, äriandmete kogumitest, ettevõtete infoallikaist ja Internetist. Lõpparuanne on avaldatud inglise ja soome keeles.

Lõpetuseks soovin Fingraini nimel tänada MTT Soome Põllumajanduse ja Toiduainetööstuse uuringukeskust, käesoleva aruande autorit Csaba Jansik'ut ja kõiki, kes pakkusid oma abi käesoleva aruande koostamisel nii Balti riikides kui ka Soomes.

Loodan, et käesolev aruanne loob hea aluse jätkuvale koostööle ning diskussioonidele teravilja ja õliseemnete sektoris Balti riikides ja Soomes.

Seppo Koivula
kaubandusnõunik

1 VÄLISKAUBANDUS JA INVESTEERINGUD

1.1 Väliskaubandus

Enne EL-i laienemist väljendati Soomes muret selle üle, et Soome turule tulvavad Baltikumi toiduained. Fingraini tellimusel kolm aastat tagasi koostatud Baltikumi toidu tarneaahela aruande järelduseks oli, et Baltikumi liitumine Euroopa Liiduga avaldab mõõdukat mõju Soome toiduainete impordile.

Nüüd, kui Balti riigid on olnud EL-i liikmed ligikaudu kolm aastat, tõestavad kaubanduse struktuuralsed arvanded, et toiduainete impordi struktuuris ei ole toimunud mingisuguseid dramaatilisi muudatusi. Soome ja Baltikumi vaheline toiduainetekaubandus on laienenud mõlemal suunal. EL-i laienemine avas uued turud Soome toidutootjatele Balti riikides vähemalt sama palju, kui see mõjutas arenguid vastupidises suunas.

2003. aastal tuli 0,9% Soome põllumajandustoiduainete impordist Balti riikidest, aastaks 2006 kasvas see 2,5%-le. Eesti osatähtsus suurenes 0,7%-lt 1,7%-le, samal ajal jäi Läti ja Leedu osatähtsus 2006. aastal madalaks, kuigi ka see laienes.

Samal ajal kasvas Balti riikide osatähtsus põllumajandustoiduainete ekspordis 9,7%-lt 12,3%-le. Eesti oli Soomele suuruselt kolmas põllumajandustoiduainete ekspordi partner Venemaa ja Rootsi järel ning on olnud peamiseks sihtkohaks Balti riikide hulgas viimase kümne aasta jooksul, kasvatades oma osatähtsust 7,8%-lt 2003. aastal 10,3%-le 2006. aastal.

Soome põllumajandustoiduainete impordi rahaline väärtus Balti riikidest kasvas 23 miljonilt eurolt 2003. aastal 70 miljoni euroni 2006. aastaks. Samal ajal kasvas Soome põllumajandustoiduainete ekspordi rahaline väärtus 91 miljonilt eurolt 136 miljoni euroni. Niisiis, põllumajandustoiduainete kaubanduse bilanss püsis peaaegu samal tasemel, Soome eksport ületas impordi 66 – 68 miljoni euro ulatuses nii 2003. kui ka 2006. a.

Suurem osa põllumajandustoiduainete väliskaubandusest koosneb teistest tootegruppidest, mitte teraviljast või töödeldud teraviljatoodetest. Soome eksport Balti riikidesse hõlmab peamiselt jooke, kondiitritooteid ja erinevaid toidukaupu. Lisaks nendele eksporditakse eriti Eestisse liha, kohvi, maitseaineid ja suhkrutooteid.

Rapsiseemned on olnud impordi struktuuris olulise tähtsusega toode. 150 tuhandest tonnist rapsiseemnest ja rapsiseemnekoogist, mis imporditi Soome 2005. aastal, oli 83 tuhat tonni ehk 55% pärit Balti riikidest. Kuigi selle maht oli väiksem kui eelnenud aastal, ulatus impordi kogumaht 2006. aastal 53 tuhande tonnini.

Rapsiseemneid või rapsiseemnekooki imporditakse kõigist Balti riikidest võrdsel määral. 2006. aastal tuli enamik sellest, 25 tuhat tonni, Eestist, 18 tuhat tonni pärines Lätist ja 10 tuhat tonni Leedust. Rapsiseemnete ja rapsiseemnekoogi osatähtsus Soome põllumajandustoiduainete impordis rahalises arvestuses oli 2005. aastal 31% ja 2006. aastal 20%.

Lisaks õliseemnetele moodustavad joogid märkimisväärse tootegrupi Leedu impordist, Eestist aga imporditakse peamiselt piima, piimatooteid, kala ja mitmesuguseid toidukaupu.

**Soome põllumajandustoiduainete väliskaubanduse struktuur geograafiliste
sihtkohtade alusel 2003. ja 2006. aastal**

Andmete allikas: Soome Tolliamet.

IMPORT

2003. a

Kokku: 2287 miljonit eurot

EL 15 71,4%

Muud 25,7%

EL-10 va. Baltikum 1,9%

Eesti 0,7%

Läti 0,1%

Leedu 0,1%

2006. a

Kokku: 2826 miljonit eurot

EL 15 69,8%

Muud 24,6%

EL-10 va. Baltikum 3,1%

Eesti 1,7%

Läti 0,4%

Leedu 0,4%

EKSPORT

2003. a

Kokku: 936 miljonit eurot

EL-15 44,1%

Muud 23,1%

Venemaa 21,6%

EL-10 va. Baltikum 2,3%

Eesti 7,8%

Läti 0,9%

Leedu 1,0%

2006. a

Kokku: 1085 miljonit eurot

EL-15 40,1%

Muud 20,4%

Venemaa 23,0%

EL-10 va. Baltikum 4,2%

Eesti 10,3%

Läti 1,0%

Leedu 1,0%

Teravilja ja töödeldud teraviljatoodete kaubandus Soome ja Balti riikide vahel on püsinud suhteliselt madalal tasemel ka nende riikide EL-iga liitumise järgselt. Teravilja ei ole Balti riikidest märkimisväärsel kogusel imporditud, välja arvatud 14 tuhat tonni möödunud aastal, mis moodustas 10% Soome kogu teraviljaimportidist. Soome ei ole ajavahemikus 2003 – 2006 peaaegu teravilja Balti riikidesse eksportinud.

Soome väliskaubandus, teravili (CN-10)*, 2003-2006

	2003		2004		2005		2006**		
	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	
				Import					
Kokku kõikidesse riikidesse	37,2	166,7	42,3	166,7	28,5	137,1	32,1	145,3	
Eesti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	
Läti	0,8	6,0	-	-	0,4	3,4	1,4	9,9	
Leedu	0,0	0,2	-	-	-	-	0,4	3,3	
				Eksport					
Kokku kõikidesse riikidesse	60,5	509,2	53,9	493,3	42,3	383,1	64,5	475,2	
Eesti	0,0	0,1	0,5	3,7	0,0	0,0	0,0	0,2	
Läti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Leedu	-	-	-	-	-	-	0,4	3,3	

Allikas: Soome Tolliamet. Märkused: * CN-10 "Teravili" hõlmab nisu, rukist, otra, kaera, maisi, riisi, sorgot, tatart ja teisi teravilju. "-“ tähendab kaubanduse puudumist; "0,0" tähendab, et väärtus on alla 50 000 euro või kogus on alla 50 000 tonni.

Soome väliskaubandus, töödeldud teraviljatooted (CN-11)*, 2003-2006

	2003		2004		2005		2006**		
	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	Rahaliselt mln €	Koguseliselt 1000 t	
				Import					
Kokku kõikidesse riikidesse	13,9	29,4	14,4	28,5	23,5	55,8	22,2	50,5	
Eesti	0,0	0,1	0,2	0,8	0,8	3,8	1,1	5,2	
Läti	-	-	0,0	0,0	0,1	0,5	0,0	0,0	
Leedu	0,1	0,2	-	-	0,1	0,5	0,1	0,6	
				Ekspord					
Kokku kõikidesse riikidesse	47,2	136,4	43,2	136,2	33,4	115,5	39,4	137,2	
Eesti	2,7	8,3	2,6	9,2	1,7	5,5	3,0	11,7	
Läti	1,3	4,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	
Leedu	1,2	4,0	0,3	0,6	1,2	4,3	0,4	0,9	

Allikas: Soome Tolliamet.

Märkused: * CN-11 hõlmab veskitööstuse saadusi, nagu teraviljadest valmistatud jahu, jäme jahu, pulber, helbed, graanulid ja pelletid, linnased, tärklis, inuliin ja nisugluteen. Sinna hulka kuuluvad ka kartulitest valmistatud jahu, jäme jahu, pulber ja helbed ning kuivatatud kaunviljad. “-“ tähendab kaubanduse puudumist; “0,0” tähendab, et väärtus on alla 50 000 euro või kogus on alla 50 000 tonni.

Jahu moodustab töödeldud teraviljatoodete grupis valdava osa kaubandusest Balti riikidega. Import Eestist kasvas 2005. aastal, jõudes 2006. aastal 4,6 tuhande tonnini ehk 9%-ni kogu impordist CN-11 grupis. Teisest kahest riigist on ostetud vaid väikeseid koguseid. Soome eksport Lätisse on peatunud ja Leedu suunal jäänud juhuslikuks pärast nende riikide liitumist EL-iga, kuid on jätkunud stabiilsena Eesti suunal.

1.2. Välismaised otseinvesteeringud (FDI)

Balti riigid on oma põllumajandustoiduainete sektorisse ligi meelitanud märkimisväärses ulatuses välismaiseid otseinvesteeringuid. Mis puudutab toiduainete tarneahelaid, on enamik neist suunatud töötleva tööstuse ja kaubanduse segmentidesse. Toiduainetetööstus, eeskätt kondiitritoodete, tubakatoodete ja jookide alamsektorid, oli esimene valdkond, mis sai märkimisväärsed välismaiseid investeeringuid juba 1990. aastate esimesel poolel.

Välismaised otseinvesteeringud hakkasid suunduma suurtesse esmatasandi töötlevatesse tööstusharudesse, nagu piima-, liha- ja teraviljatoodete töötlemine, ning palju hiljem, pärast 1998. aasta Venemaa-kriisi, suhkrutootmine. Välismaises omanduses oli 2005. aasta alguseks ligikaudu 57% kogu toiduainetetööstuse kapitalist Eestis, 34% Lätis ja 33% Leedus.

Välismaised otseinvesteeringud hakkasid suunduma kaubandussektorisse 1990. aastate teisel poolel. Investeeringud põllumajanduslike sisendite tarne ja jaekaubandussektoritesse olid peamiselt pärit Põhjamaadest. Kaubandusettevõtted püüdleval kohalolu kõigis kolmes riigis, kuna nad peavad Balti turgu ühtseks tervikuks. FDI penetratsioonitasemeid on põllumajanduslike sisendite turgudel raske mõõta tarnijate poolt pakutavate toodete ja teenuste väga laia ulatuse tõttu. Välismaised ketid moodustavad hinnanguliselt ligikaudu 40% kogu jaekaubanduskäibest Eestis, 45% Lätis ja ainult ligikaudu 20% Leedus.

Põllumajandus oli pikka aega ainus segment toiduainete tarneahelas, mis ei meelitanud ligi märkimisväärsed välisinvesteeringuid. Selle põhjuseks oli moratorium välismaalaste põllumajandusliku maa ostmisele ja üldine vastumeelsus siseneda sügavas struktuuralses kriisis olevasse sektorisse.

Põllumajandus muutus järjest populaarsemaks välisinvesteeringute sihtmärgiks pärast Balti riikide liitumist EL-iga 2004. aastal. Mitmed piimandus- ja seakasvatusefarmid on hiljuti omandatud välismaiste talupidajate või ettevõtete poolt. Hinnanguliselt on ligikaudu 20 Eesti piimandusfarmi välismaises, sealhulgas Soome, Iirimaa, Hollandi ja Suurbritannia kapitali omanduses, samuti on omandatud mitmeid suuri seakasvatusefarme Lätis ja Leedus. Hollandi ja Taani talupidajad on väljendanud suurimat huvi seakasvatuse sektori vastu. Sellegipoolest on välismaalased keskendunud peamiselt eluskarja sektorile ning suhteliselt väike on huvi põllukultuuride tootmise sektori vastu.

2 PÕLLUMAJANDUSLIKE SISENDITE TURUD

Põllumajanduslike sisendite tööstus koosneb mitmetest suurtest keemiatööstus-ettevõtetest, väetise ja segatud NPK tootjatest peamiselt Eestis ja Leedus. Kõikides Balti riikides on põllumajanduslike masinate tootmine peaaegu olematu ja piirdub väikeste abivahendite, treilerite jmt tootmisega, suured seadmed on täielikult imporditud. Kodumaist seemnetootmist on peamiselt Lätis ja Leedus arendanud mõned väikesed dünaamilised tootjad. Sertifitseeritud seemned ostetakse samuti välismaalt ja välismaist päritolu on enamik sortidest, mida kasutatakse teravilja- ja õliseemnetööstuses.

Põllumajanduslike sisendite turg on viimase 15 aasta jooksul läbinud suuri muudatusi. Varem eksisteerinud tsentraalsed masinate ja kemikaalide distributsioonivõrgustikud lagunesid 1990. aastatel piirkondlikeks haruüksusteks. Mitmed neist lõpetasid tegevuse ja tekkinud lünga täitsid järk-järgult uued kodumaised ettevõtted, mis importisid põllumajanduslikke sisendeid ja esindasid välismaiseid masinatootjaid. Uued väikesed ettevõtted keskendusid sageli ühele tootegrupile.

Turg muutus olulisel määral välismaises omanduses põllumajanduslike sisendite tarnijate saabumisega 1990. aastate teisel poolel. Nad lõid võrgustiku ja pakkusid laias valikus sisendtooteid, nagu näiteks kemikaalid, seemned ja masinad, samuti pakuti abi finantseerimisel. Selle tulemusena saavutasid nad domineeriva positsiooni Eesti ja Läti turul. Siiski liikusid nad ettevaatlikult Leedu suunas ja sisenesid sellele turule alles 2000. aastate algul. Selleks ajaks olid Leedu põllumajandustarnijad loonud oma üleriiklikud võrgustikud ja rakendanud sama kontseptsiooni, so pakkusid talupidajatele erinevaid tooteid ja teenuseid.

On olemas põllumajandustootjate tuumik, mis on kasvanud suuremaks ja muutunud professionaalsemaks ja teadlikumaks oma otsustes kõigis Balti riikides. EL-i liikmelisus on kiirendanud kliendibaasi kontsentreerumist. Tänapäeval pakuvad suured põllumajandussisendite tarnijad talupidajatele sisendite täielikku sortimenti, sealhulgas väetiseid, pestitsiide, seemneid, sööta ja masinaid, samuti teenuseid, nagu näiteks tehnobi, logistika, finantsabi ning teravilja ja õliseemne hankimine. Nad on harilikult loonud regionaalsete kaubandus- ja teeninduskeskuste või regionaalsete kontorite võrgustiku, tagamaks vajalikku geograafilist haaret ja olemaks klientide läheduses. Välisomanduses ketid on säilitanud oma domineeriva positsiooni Eestis ja Lätis, kuid konkureerivad mitmete sama tugevate kodumaiste tarnijatega Leedus.

Senini on Balti riikides levinud praktika, et põllumajanduslike sisendite tarnijad "eelfinantseerivad" põllukultuuride tootmist, so nad müüvad sisendeid krediiti ja talupidajad tasuvad oma saagiga pärast koristust. Selle peamiseks põhjuseks on, lisaks pangandussektori soovimatusele pakkuda talupidajatele automaatkrediiti, võimalus siduda klienti sisendite tarnijaga. Ettevõtted on mõistnud teravilja- ja õliseemnekaubanduse kasumlikkust, eriti ekspordi puhul, mis on hoidnud alal kõrget motiveeritust eelfinantseerimissüsteemi suhtes.

Kuigi pangandussektor ei ole talupidajatele automaatkrediiti pakkunud, on kommerts pangad järjest enam finantseerinud põllumajandustootjate suuri ehitusse ja

seadmetesse suunatud investeeringuid. SAPARD-i abirahad liitumiseelsetel perioodidel ja praegused EL-i struktuurifondide abirahad on kinnitanud pangandussfääri usaldust põllumajanduslikesse investeeringutesse.

Suurimad ettevõtted põllumajanduslike sisendite tootmises ja kaubanduses Balti riikides

Ettevõte	Profiil	Peamine tegevusriik	Omand	Müük mln eur 2005
Achema	väetiste ja kemikaalide tootmine	Leedu*	Leedu	270,9
Kesko Agro	mitmesugused põllumajanduslikud sisendid ja teenused, teravilja ja õliseemnekaubandus	pan-Balti	Soome	243,0
Lifosa	väetiste ja kemikaalide tootmine	Leedu	Vene	174,9
Arvi Grupe	väetised, pestitsiidid, sööt, seemned, tehniline abi, prügimajandus suhkrutöötlemine	Leedu	Leedu	129,5
Linas Agro	põllumajanduslike sisendite tarne, teravilja ja õliseemnekaubandus, biodiisli tootmine	Leedu, Läti	Leedu	122,7
Kemira GrowHow	mitmesugused põllumajanduslikud sisendid ja teenused	Kõik Balti riigid	Soome-Taani	115**
Agrokonzerno Grupe	väetiste, põllumajandusmasinate ja toodete kaubandus, põllumajanduslik tootmine, teravilja ja õliseemnekaubandus	Leedu	Leedu	100,8
Litagra Group	väetised, pestitsiidid, seemned, veterinaartooted, sööt, tehniline abi	Leedu	Leedu	89,0
Lytagra Group	põllumajandusmasinad, teenused, pilootfarm	Leedu	Leedu	81,0
Nitrofert	väetiste ja kemikaalide tootmine	Eesti	Eesti	47,2
C. Olsen Baltic	põllumajandusmasinad	Leedu	Leedu	43,7
Kemira-Lifosa	väetiste ja kemikaalide tootmine	Leedu	Soome	40,6
Farm Plant Eesti**	väetiste ja sööda tootmine, põllumajanduslike sisendite tarne	Eesti	Rootsi-Taani-Norra	23,9
Ivabalte	põllumajandusmasinad	Leedu	Leedu	12,8
M.T.Z. Serviss	põllumajandusmasinad	Läti	Läti-Valgevene	12,0
Latagra	väetiste kaubandus ja tarne	Läti	Läti	9,4
Séklos agrofirma	seemned ja väetised	Leedu	Leedu	4,9
Taure	põllumajandusmasinad	Eesti	Eesti	8,6
A.Tammel	põllumajandusmasinad	Eesti	Eesti	7,3
Verento (Fertimix)	väetiste tootmine	Eesti	Eesti	5,9

Allikad: Äripäev, Tööstus oktoober 2006; Viron Oikeusministeriön yritysrekisteri; Dianas bizness, Top 500 Latvijas lielakie uzņēmumi 2006; Lursoft:in yritysrekisteri; Verslo Žinios Top 1000 Didžiausios Lietuvos bendrovės 2006. * Agrochema, tütarfirma, mis on loodud müügiks ja turundamiseks, katab kõik Balti riigid ja Kirde-Poola. ** Leedu tütarfirma müük on hinnanguline. *** Taani ja Rootsi omanikud

asutasid 2006. aastal Scandinavian Farmers'i, mis püüab saavutada kohalolu kõigi Balti riikide erinevate põllumajanduslike sisendite turgudel.

3. TERAVIDJA TARNEAHEL

3.1. Teravilja tootmine

Balti põllumajanduses on tekkinud pärast 1990. aastate algul toimunud reforme kaks peamist farmitüüpi.

- (1) Perefarmid alustasid harilikult väikeste tootmisüksustena ja mõned neist on vähehaaval laienenud täiendava maa ostmise või rentimise kaudu. Laienemine on nõudnud talupidajatelt avatust, riskivalmidust ja ettevõtjalikku suhtumist ning paljud eelkirjeldatud omadustega perefarmid on suutnud kasvada sadade hektarite suuruseks.
- (2) Põllumajanduslikud ettevõtted kujutavad endast teist tüüpi farme. Need on endiste riigifarmide ja tootmiskooperatiivide järeltulijad, mis erastati ja muudeti ühissetevõteteks ning praegu on nende omanikeks üks või enam eraisikut. Põllumajanduslikud ettevõtted on suured üksused, millel on sageli mitmeid hooneid ja mis viljelevad mitmeid sadu hektareid maad, kasutades tõhusaid masinaid. Neil on üldiselt segatoodang (tegutsevad mitmetes põllukultuuride ja eluskarja tootmisharudes) ja nad palkavad tööjõudu väljastpoolt.

Kuigi põllumajanduslikud ettevõtted on üldiselt suuremad, ei ole sugugi kõik neist perefarmidest efektiivsemad. Mitmed põllumajanduslikud ettevõtted lõpetasid tootmise valusa löögi andnud kriisiaastatel. Nende arv on jätkuvalt vähenenud näiteks Lätis ja Leedus isegi viimastel aastatel ja vaid hästijuhitud ettevõtted on püsima jäänud. Dünaamilisi perefarme ja enamikku põllumajanduslikke ettevõtteid võib pidada professionaalseteks farmideks, mis moodustavad teraviljatootmise tuumiku, nagu on kirjeldatud alltoodud klassifikatsioonis.

Maade tagastamise tulemuseks oli killustatud farmide struktuur 1990. aastate alguses ja see on ka hiljem jätkuvalt kontsentreerunud. Praegu võib teraviljafarme jagada laias laastus kolme rühma, tuginedes nende suurusele:

1. Professionaalsed farmid. Tugevnev professionaalsete teraviljafarmide grupp on tekkinud viimastel aastatel, nad viljelevad sadu hektareid, rakendavad moodsat tehnoloogiat, on vastuvõtlikud moodsatele agronoomilistele ja juhtimistehnikatele ning on huvitatud saagi turustamisest parimal võimalikul viisil. Sinna hulka kuuluvad tavaliselt suured põllumajanduslikud ettevõtted ja kasvavad perefarmid. Üldiselt võib siia gruppi liigitada farmid, mille suuruseks on rohkem kui sada hektarit.
2. Tulevikufarmid. Gruppi, kus viljeletakse 10 kuni 100 hektarit, kuuluvad paljud head tulevikufarmid, millel on arengupotentsiaali, saamaks tulevikus professionaalselt juhitud valdusettevõtteks. Siiski kuulub siia gruppi ka palju selliseid farme, mis ei kasva või mis võivad tulevikus isegi tootmise lõpetada.
3. Väikefarmid. Teravilja ei ole võimalik efektiivselt toota alla 10 hektaril. Need farmid toodavad teravilja oma eluskarja tarbeks. Tootmisprotsessis kasutatakse aegunud, tööjõumahukat tehnoloogiat ja väikeseadmeid. Sageli on eesmärgiks kodumajapidamise varustamine. Laienemise ja professionaalsete farmide gruppi jõudmise võimalused on selles grupis väikesed. Nende väikeste teraviljafarmide arv väheneb kiiresti järgmise 10 aasta jooksul.

Muudatused farmide arvus ja maa jaotuses näitavad teraviljafarmide kiiret kontsentreerumisprotsessi kõigis Balti riikides. Farmide arv Eestis vähenes poole võrra ja Lätis ühe kolmandiku võrra kõigest nelja aasta jooksul ajavahemikus 2001 - 2005. Peamine kahanemine toimus kõige väiksemate farmide kategoorias. Samal ajal tekkis suurimate kategoorias 150 – 300 uut farmi.

2005. aastaks oli suurte farmide ja laienemisvõimalustega keskmise suurusega farmide, st harilikult enam kui 50 hektaril teravilja kasvatavate farmide arv Eestis ligikaudu 1 000, Lätis 1 500 ja Leedus 2 600. Kogu teraviljapinnast moodustasid need farmid Eestis ligikaudu 78%, Lätis 63% ja Leedus 46%. Kaubandusliku teravilja tootmine oleneb tulevikus suurel määral neist ning keskendub neile mõnele tuhandele farmile.

Teravili on Lätis ja Leedus muutunud populaarseks tänu ekspordivõimalustele, nende all olev maa on hiljuti kasvanud vastavalt enam kui 0,5 ja 1 miljoni hektarini. Teravilja all olev kogupind on Eestis püsinud mitmeid aastaid 0,3 miljoni hektari piires.

Teraviljafarmide arv ja teraviljapindala farmide suurusrühmade alusel ajavahemikus 2001 - 2005

Teraviljafarmide arv	Eesti		Läti		Leedu	
	2001	2005	2001	2005	2003	2005
alla 10 ha	17 190	7 422	56 623	37 485	184 573	170 369
10-100 ha	3 465	2 391	6 870	4 880	10 967	11 745
üle 100 ha	479	603	590	837	963	1 250
Kokku	21 134	10 416	64 083	43 202	196 503	183 364
Teraviljapindala (1000 ha)	Eesti		Läti		Leedu	
	2001	2005	2001	2005	2003	2005
alla 10 ha	39,4	20,2	111	80	298,6	335,6
10-100 ha	87,7	70,1	170,8	139,5	277,4	302,7
üle 100 ha	146,5	193,5	161,3	249,1	288,6	377
Kokku	273,6	283,8	443,1	468,6	864,6	1015,3

Allikad: farmide struktuuriuuringud, Eesti Statistikaamet, Läti Statistika Keskbüroo, Leedu Statistikaamet

Üldistel ilmastikutingimustel, st saagikasvatushooaja ja saagikorjamise tingimustel, on ilmselgelt suurt mõju keskmisele saagikusele kõikjal Balti riikides. Saagikused on kõikunud samas suunas, kuid amplituud on olnud suurim Leedus. See on kõige ilmekamalt väljendunud 2006. aasta järsus saagilanguses pärast mitmeid aastaid kestnud püsivalt kõrgeid saake. Kogutootmine langes möödunud aastal kõigis kolmes riigis, võrreldes rekordilise toodanguga 2005. aastal.

Kogu teraviljapindala, keskmine saagikus ja tootmine ajavahemikus 1995 – 2006

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Eesti												
Pindala (1000 ha)	304	289	327	354	321	329	274	259	263	261	282	274
Saagikus (t/ha)	1,7	2,2	2,0	1,6	1,3	2,1	2,0	2,0	1,9	2,3	2,7	2,2
Tootmine (1000 t)	514	629	651	576	402	697	558	525	506	608	760	606
Läti												
Pindala (1000 ha)	408	446	483	466	416	420	444	415	429	437	469	512
Saagikus (t/ha)	1,7	2,2	2,1	2,1	1,9	2,2	2,1	2,5	2,2	2,4	2,8	2,3
Tootmine (1000 t)	689	961	1035	959	783	924	928	1029	932	1060	1314	1159
Leedu												
Pindala (1000 ha)	1027	1079	1162	1108	1013	980	936	918	865	879	956	1016
Saagikus (t/ha)	1,9	2,4	2,5	2,5	2,0	2,7	2,5	2,8	3,0	3,3	2,9	2,0
Tootmine (1000 t)	1907	2615	2945	2717	2049	2658	2345	2539	2632	2859	2811	2049

Allikad: Eesti Statistikaamet, Läti Statistika Keskbüroo, Leedu Statistikaamet
Märkus: 2006. a. andmed Leedu kohta on esialgsed ja võivad muutuda.

3.2. Teraviljakaubandus ja logistika

Teravilja tootmine ületas 2000. aastatel kodumaise nõudluse Lätis ja Leedus, seega teravilja eksport ulatus 2005. – 2006. saagiaastal 0,5 miljoni tonnini Lätis ja 1,3 miljoni tonnini Leedus. Eksport moodustas 38% Läti ja 45% Leedu kogutoodangust.

Mitmed kaubandusettevõtted on ära kasutanud selliste suurte koguste ekspordivõimalusi. Suurtel põllumajandussisendite tarnijail oli teraviljale kerge ligipääs tänu farmidega tehtud eelfinantseerimislepingutele. Lisaks tootjatele, veskitele, sööda- ja linnaseettevõtetele osteti järjest kasvavas koguses vilja kaubandusettevõtete poolt. Suurimad ostjad on Kesko Agro ja Kemira GrowHow kõigis kolmes riigis, Linas Agro Lätis ja Leedus ning Agrokonzernas Leedus. Ostetavad kogused on kiiresti kasvanud, kõige kiiremini Leedus, kus need ulatusid 2005. aastal peaaegu kahe kolmandikuni kogu viljatoodangust.

Kogu teraviljakasutamine töötlemis- ja kaubandusettevõtete sisseostu alusel ja kasutamine farmides ajavahemikus 1995 – 2006

Kasutamine farmides
Ostetud töötlemiseks ja kaubanduseks
Leedu Läti Eesti

Allikad: riiklikud statistikaametid. Märkused: ostuandmed Eesti kohta saadaval alates 2000. a.

Töötlejatel on suurimad hoidlavõimsused, mis on peamiselt pärit eelmisest süsteemist. Töötlevate ja kaubandusettevõtete hoidla koguvõimsus ulatub hinnanguliselt ligikaudu 1,6 miljoni tonnini Leedus, 0,6 miljoni tonnini Lätis ja 0,4 miljoni tonnini Eestis. Ligikaudu 10 – 20% sellest on hiljuti ehitatud või renoveeritud.

Töötlevad ettevõtted kasutavad hoidlavõimsusi peamiselt oma tarbeks, kuid rendivad oma hoidlapinda ka teraviljakaubandusettevõtetele. Suur ülemäärane tootmisvõimsus muutis turuolukorra pingeliseks ning mitmed töötlejad on loobunud jahu ja sööda tootmisest. Praegu pakuvad nad kaubandusettevõtetele kuivatus-, puhastus- ja hoidlateenuseid. Hoidlateenuste eest küsitakse kuutasu ning tasu teravilja silotorni sisse- ja väljalaadimise eest.

Põllumajandustootjatel on samuti oma hoidlavõimsused, millest enamik on pärit kolhooside ja sovhooside ajastust. Siiski on talupidajad ehitanud uusi teraviljakuivateid ja hoidlaid, sageli EL-i toetuste abiga. Farmide hoidlavõimsuste kohta statistika puudub, kuid kohalike ekspertide hinnangul võiks talupidajate hoidlavõimsus Eestis olla 0,2 miljonit tonni, Lätis 0,3 – 0,4 miljonit tonni ja Leedus 0,6 – 1 miljonit tonni.

Talupidajad hakkasid laiemalt oma kasvanud hoidlavõimsusi ära kasutama möödunud sügisel. Nad hoidsid märkimisväärset osa saagist kinni, lootes kõrgemaid hindu talvel. Veelgi enam, kuna 2006. aasta saak oli märkimisväärselt madalam kui 2005. aastal, tekkis turul teraviljast suhteline nappus ja töötlejad astusid tooraine pärast teraviljakaubandusettevõtetega tulisesse konkurentsivõitlusse.

Töötlejatel ei ole piisavas koguses toorainet, hoolimata tootmisalastest lepingutest talupidajatega. Lepingudistsipliin on ikka veel üpris madal. Mitmed talupidajad, eriti need, kes omavad hoidlavõimsusi, viivitavad teravilja müügiga, et hiljem otsustada, kas on kasulikum müüa eksportijatele või töötlejatele. Vahendus- ja teraviljakaubandusettevõtted on suutnud teravilja hankeid kontrollida ja ka hinnataset määrata.

3.3. Teravilja hinnad

Teravilja hinnad on hiljuti tõusnud rekordiliselt kõrgele tasemele ning isegi üle 2003. – 2004. saagiaasta talvise hinnataseme, erandiks on siin toidunisu. See on ilmselges vastavuses üldise hinnatõusuga mujal Euroopas. Madalam saak raskendab töötlejate olukorda Balti turgudel veelgi.

Sügisel tõusid hinnad hüppeliselt ja languse märke ei ole näha, vähemalt mitte Leedus, kus 2006. aasta saak oli vaid ligikaudu kaks kolmandikku eelnenud rekordaasta saagist. Toidunisu hinnad tõusid 2006. aasta lõpuks 140 – 150 eurole tonnist, kuid pöördusid hiljem Eestis ja Lätis langusse.

Söödaodra ja toidurukki hinnad kasvasid samuti kõige rohkem Leedus, kus nimetatud teraviljad maksid 2007. aasta alguses juba 10 – 20% rohkem kui Eestis ja Lätis.

Toidukaera hind tõusis mõõdukalt ja ulatus 2007. aasta jaanuaris Leedus 126 euroni tonnist. Eestis püsis tonnihind 122 eurol ja Lätis kõigest 100 eurol 2006. aasta lõpus, samas kui söödakaera tonnihinnad olid kõigest 80 – 85 eurot Eestis ja Lätis.

Teravilja turuhinnad kuude kaupa ajavahemikus 2004 – 2007

Allikad: Eesti Konjunkturiinstituut; Põllumajandusturu Edenduskeskus, Läti;
Põllumajanduse ja Toidukaupade Turu Infosüsteem, Leedu.

Toidunisu
Söödanisu
Söödaoder
Toidurukis

Eesti
Läti
Leedu

3.4. Teravilja töötlemine

Teravilja töötlemise tööstuses oli kümneid ettevõtteid kõigis Balti riikides, mis tegelesid 1990. aastatel nii jahvatamise kui ka söödatootmisega. Hiljem on mitmed ettevõtted teravilja töötlemisest loobunud. Nad on jäänud kasutama oma ainsat väärtuslikku vara, hoidlavõimsusi, pakkudes talupidajatele ja teraviljakaupmeestele hoidla-, kuivati- ja logistikateenuseid.

Veskitööstuse indikaatorid ajavahemikus 2000 – 2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
			Eesti			
Ettevõtete arv	23	24	21	19	15	11
Töötajate arv	316	255	233	158	131	77
Kogu müügi käive (mln €)	8,9	10,4	16,9	13,8	15,9	14,2
			Läti			
Ettevõtete arv	46	22	23	27	30	32
Töötajate arv	1100	933	867	781	803	812
Kogu müügi käive (mln €)	52,5	51,0	50,3	55,8	60,4	66,5
			Leedu			
Ettevõtete arv	34	39	40	38	33	32
Töötajate arv	1827	1595	1219	1037	1028	917
Kogu müügi käive (mln €)	39,1	38,1	35,0	40,6	52,0	56,3

Allikad: Äriregister, Eesti Justiitsministeerium; Läti Statistika Keskbüroo; Leedu Statistikaamet.

Söödatööstuse indikaatorid ajavahemikus 2000 – 2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
			Eesti			
Ettevõtete arv	16	15	18	20	18	17
Töötajate arv	192	210	243	301	293	231
Kogu müügi käive (mln €)	19,8	24,2	33,5	34,3	38,2	38,5
			Läti			
Ettevõtete arv	13	12	13	13	12	12
Töötajate arv	392	465	437	470	471	496
Kogu müügi käive (mln €)	20,4	32,1	31,4	28,0	32,2	34,6
			Leedu			
Ettevõtete arv	13	12	19	21	18	20
Töötajate arv	1660	1598	1331	1709	1619	1376
Kogu müügi käive (mln €)	106,5	129,8	142,5	185,2	185,4	169,0

Allikad: Äriregister, Eesti Justiitsministeerium; Läti Statistika Keskbüroo; Leedu Statistikaamet.

Teravilja töötlemise tööstuse müügikäibed ajavahemikus 2000 – 2005

Allikad: Äriregister, Eesti Justiitsministeerium; Läti Statistika Keskbüroo; Leedu Statistikaamet.

Veskid
Söödatootmine
Eesti Läti Leedu

Kuna teraviljatöötledajad tegelevad sageli nii veskitööstuse kui ka söödatootmisega, on statistikutel tihti keeruline ettevõtteid ühe või teise tööstusharu alla kategoriseerida. Kõikumised tööstusharude kogumüügis võivad tuleneda asjaolust, et mõne ettevõtte andmed on liigitatud teise tööstusharu alla vastavalt muudatustele ettevõtte tootmise struktuuris. See klassifikatsioonialane vasturääkivus võib viia vastuoluliste tulemusteni vastava tööstusharu rahvusvahelises võrdluses. Seega ainult kombineeritud veskitööstuse ja söödatootmise andmed annavad tulemuseks võrreldava müügikäibestatistika kolme riigi vahel.

Ekspordile orienteeritud lemmikloomatoidutootjate, kes kasutavad toorainena liha ja tapajäätmeid, müügikäibeandmed jäeti Leedu söödatööstuse statistikast ülaltoodud tabelis välja. Suurima Eesti söödatootja hinnanguline väetisemüük jäeti samuti välja. Seega sisaldavad võrdlustabeli andmed ainult müügikäivet, mis pärineb teraviljatöötlemisest. Võrdluseks – Soome veskitööstuse müügikäive ulatus 2005. aastal 226 miljoni euroni ja söödatööstuse käive 491 miljoni euroni.

Balti veskitööstus on viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt kontsentreerunud. Eesti veskitööstuse peamistest tootjatest on jäänud püsima vaid Tartu veski. Teistes kahes riigis püsis struktuur pisut enam hajutatuna, veskitööstuste hulka kuuluvad seal kaks suurt veskit ning mõned keskmised ja väikesed. Dobeles Dzirnarnieks ja Rigas Dzirnarnieks domineerivad Läti jahutootmises ning Kauno Grudai ja Malsena on suurimad jahutootjad Leedus.

Peamised keskmise suurusega jahutootjad on Rezeknes Dzirnarnieks Lätis ning Kedainiu Grudai ja Jonišķio Grudai Leedus. Lisaks on väikesi ettevõtteid, mis on spetsialiseerunud lisandväärtusega teraviljapõhiste toiduainete, nagu näiteks spetsiaalsed jahusegud, kruubid ja helbed, tootmisele. Nende hulka kuuluvad näiteks Balti Veski ja Sangaste Linnas Eestis või Galintos Grudai ja Fasma S.Krivicko II Leedus.

**Suurimad veskid, sööda- ja muud teraviljatöötlemisettevõtted Balti riikides
2005. aastal**

Ettevõtte	Riik	Profiil	Müügikäive (mln €)
Mars Masterfoods	Leedu	lemmikloomatoit	95,3
Kauno Grudai	Leedu	jahu, sööt, lemmikloomatoit	48,8
Dobeles Dzirnavnieks	Läti	jahu ja sööt	30,2
Malsena	Leedu	jahu ja tärkli	28,7
Kretingos Grudai	Leedu	sööt	26,3
Farm Plant Eesti	Eesti	sööt ja väetised	23,9
Rigas Dzirnavnieks	Läti	jahu	19,1
Rigas Kombinetas			
Lopbaribas Rupnica	Läti	sööt	14,5
Kedainiu Grudai	Leedu	jahu, sööt, lemmikloomatoit	13,4
Viking Malt	Leedu	linnasetootmine	12,3
Tartu Veskid	Eesti	jahu	10,6
Saldus Labiba	Läti	sööt	7,7
Daugavpils Dzirnavnieks	Läti	jahu ja sööt	7,5
Valjala Söödatehas	Eesti	sööt	5,4
Tukuma Straume	Läti	sööt	4,6
Eesti Viljasalv	Eesti	teraviljahoidla	4,5
Joniškio Grudai	Leedu	jahu, sööt	4,5
Baltic Feed	Läti	sööt	4,0
Rezeknes Dzirnavnieks	Läti	jahu	3,6
Jonavos Grudai	Leedu	teraviljareserv	2,7

Allikad: Äripäev, Tööstus oktoober 2006; Viron Oikeusministeriön yritysrekisteri; Dienas bizness, Top 500 Latvijas lielakie uzņemumi 2006; Lursoft:in yritysrekisteri; Verslo Žinios Top 1000 Didžiausios Lietuvos bendrovės 2006.

Söödatööstuste kontsentreerumine on olnud vähem esiletõusev, kuid siiski on igas riigis mõned märkimisväärsed söödatootjad. Eesti suhteliselt kõrge söödatootmise tase on tõenäoliselt kontsentreeritud eluskarjafarmide struktuuri tagajärg, mille puhul farmid kasutavad enam sisseostetavat segasööta kui naaberriikides. Segasöödaturg on kiiresti laienenud Lätis ja Leedus, kus sisseostetava sööda kasutamine eluskarja sektoris alustas madalalt tasemelt.

Segasööda tootmise andmed sisaldavad ka nende suurte eluskarja- ja linnufarmide toodangut, millel on oma suuremahuline tööstuslik söödatootmine, kuigi see toodang ei sisene söödaturgudele. Mõned neist suurtest ettevõtetest on Tallegg (linnukasvatus) ja Ekseko (seakasvatus) Eestis, Balticovo (munatootmine) Lätis ja Vievio Paukštynas (linnukasvatus) ja Krekanavos Pašarai (seakasvatus) Leedus.

Vertikaalne integratsioon on olnud tähtsaks vahendiks efektiivsuse tõstmisel Balti söödatootmise – lihatootmise – tapamaja – lihatöötlemise ahelas. Eestis on seda ahelat integreeritud lihatöötlemise poole pealt, nagu kaks suurimat integratsiooni näitavad. Lisaks on mitmed väiksemad eluskarjafarmid asutanud söödatootmise ja lihatöötlemise üksused.

Kuigi vertikaalse integratsiooni initsiaatoriks on lihatöötleva või farmi ka Lätis ja Leedus, on seal tüüpilisem, et juhtivad söödatootjad on kinni haaranud mõnest oma suurimast kliendist, kelleks on harilikult suured sea- ja linnukasvatustarbijad, et kindlustada oma turgu.

Suurimad tootjad, kes toodavad turu jaoks segasööta, on Farm Plant Eesti ja Valjala Söödatehas Eestis, Rigas Kombineta Lopbaribas Rupnica, Dobeles Dzirnavniece, Saldus Labiba, Daugavpils Dzirnavniece ja Tukuma Straume Lätis ning Kauno Grudai, Kretingos Grudai, Kedainiu Grudai ja Joniškio Grudai Leedus. Lisaks on Baltic Feed, Suomen Rehu tütarfirma, spetsialiseerunud söödasegude, söödakontsentraatide ja lisandite tootmisele.

Jahu ja segasööda tootmismahud ajavahemikus 2000 – 2006

Jahutootmine
Segasööda tootmine
Eesti Läti Leedu

Allikad: riiklikud statistikaametid ja tööstusharude allikad.

Balti riikides on kaks linnasetootjat, kellest mõlemad tegutsevad Leedus, Viking Malt ja Maltosa. Balti riikide nõudlus linnase järele on ligikaudu 110 tuhat tonni, millest 85 tuhat tonni on võimalik toota Leedus, ülejäänud imporditakse näiteks Soomest. Balti õlleturg on prognooside kohaselt stabiilne, oodata on tasast 3 – 5% kasvu, kuigi kasv võib mõne aasta pärast aeglustuda.

3.5. Bioetanooli tootmine

Bioetanooli toodetakse praegu Lätis ja Leedus, kus on tehtud ambitsioonikaid plaane praeguste tootmismahdade laiendamiseks. Bioetanooli tootmist Lätis alustas SIA Jaunpagasts Plus 2004. aastal Iecavas. Praegu kavatakse ehitada uue tehase Jelgavasse, mis kahekordistaks tootmisvõimsuse. SIA Lako kavatakse lähemas tulevikus alustada bioetanooli tootmist, kuid projekti hetkeseis ei ole teada.

Leedus alustas Stumbras destilleerimistehas bioetanooli tootmist (dehüdreeritud etüülalkohol) 2004. aasta aprillis. 2005. aasta detsembris eraldas ettevõtte bioetanooli tehase ja lõi eraldi ettevõtte, AB Biofuture, mis kavatakse kahekordistada tootmisvõimsusi 2008. aastaks. Arvi Cukrus kavatakse 2007. aastal luua bioetanooli tehase, mis kasutaks peamiselt suhkrutootmise kõrvalsaadusi ning edaspidi suhkrupeedi. Ettevõtte hinnanguline etanoolitoodang võiks olla 16 tuhat tonni, millest 30% toodetakse suhkrupeedist ja 70% rukkist.

Bioetanooli tootjad Lätis ja Leedus

Töötaja	Riik	Tootmisvõimsus (tuhat tonni bioetanooli)	Staatus
Jaunpagasts	Läti	9 –11 (20)	tegutseb alates 2004. a laienemisplaanid 2009.a
Biofuture	Leedu	20 (40)	tegutseb alates 2004. a laienemisplaanid 2008. a
Arvi Cukrus	Leedu	16	plaanitud avada 2007.a
Lako	Läti	10	pooleliolev

Allikas: Läti Põllumajandusministeerium, Leedu Agraarmajanduse Instituut, ajakirjandusartiklid.

Märkus: * täiendavalt kasutatakse toorainena suhkrutöötlemise kõrvalsaadusi või suhkrupeedi.

3.6. Projektsioonid teravilja tootmise ja teravilja kasutamise kohta

Eesti

Eesti 1990. aastate liberaalne väliskaubanduspoliitika avaldas märkimisväärset mõju teravilja tarneahela toimimisele. Poliitikal puudusid turutoetusmeetmed, mis avaldas kahjustavat mõju teravilja tootmisele.

Eesti veskitööstus on viimastel aastatel märkimisväärselt kontsentreerunud. Veskitööstus ei ole eriti kasumlik äri ka mujal Euroopas, kui just ei ole tegemist piisavalt suurte üksustega, milles saab ära kasutada mastaabisäästu. Eesti turu suurus võimaldab praktikas eksisteerida vaid ühel veskil ja niisuguseks on turuolukord ka 2006. aastaks kujunenud.

Kogu teraviljakasutamine Eestis ajavahemikus 2000 – 2015

Laovarude kasv
Eksport
Seemned
Alkohol
Linnased
Toit
Kaod
Sööt

Kogu teraviljapakkumine Eestis ajavahemikus 2000 – 2015

Laovarude kahanemine
Import
Tootmine

Söödatööstus on samuti juba üpris kontsentreerunud. Turuliider on laienenud ettevõtete omandamise kaudu. Sööda kasutamine võib tulevikus kasvada eriti nendes piimandusfarmides, mis on efektiivsuse parandamiseks ja keskmise piimatoodangu tõstmiseks lehma kohta varustatud paremate tõugude ja paremate sisenditega. Segasööda kasutamine võib veidi suurened ka sea- ja linnukasvatuse sektorites.

Kuigi kodumaiste teraviljatootjate finantsolukord on Euroopa Liidus paranenud, jääb Eesti tõenäoliselt lähematel aastatel vähemalt osaliselt sõltuvaks välismaisest teraviljast. Omavarustus kasvab prognooside kohaselt praeguselt madalalt tasemelt järgmise kümne aasta jooksul enam kui 90%-ni.

Teraviljatootmise kasvu on oodata nii täiendava teraviljakasvatuspindala kui ka saagikuse tõstmise tõttu. Saadaval on palju maad, mis on hetkel kasutamata või kasutusel karjamaana. Kogu teraviljatootmine peaks prognooside kohaselt kasvama 2015. aastaks 716 tuhande tonnini.

Kasv tuleneb peamiselt odra ja rukki ning väiksemal määral kaera ja nisu osas. Odratootmise kasvu veab stabiilne söödanõudlus ning ka mõningane eksport. Rukkitootmine kasvab 50 tuhande tonnini tänu pindala suurenemisele, stabiilsed toidurukki hinnad peaksid hoidma rukki populaarsust viljakasvatajate hulgas. Kasvavat rukkitoodangut kasutatakse nii toidu kui alkoholi tootmiseks ning see vähendab aegamisi impordi osa.

Söödaks kasutamine kasvab prognooside kohaselt veidi, vastavalt eluskarjasektori kasvuperspektiividele. See peaks ulatuma 2015. aastaks 500 tuhande tonnini praeguselt 480 tuhandelt tonnilt. Toiduks kasutamine peaks kavandatult samuti veidi kasvama, olles jahutootmise mõõduka kasvu ja teiste toiduainete nõudluse suurema kasvu tulemuseks. Kogu teravilja toiduks kasutamine võib 2015. aastaks olla üle 120 tuhande tonni.

Alkoholi tootmine, peamiselt rukkist, kasvab ootuste kohaselt, kuid see projektsioon ei sisalda bioetanooli tootmist. Kuigi mitmed projektid on planeerimisfaasis, ei ole veel tehtud investeerimisotsuseid. On tõenäoline, et bioetanooli tootmise nõudlus võib olla koguni 200 tuhat tonni teravilja eeldusel, et vähemalt üks suurtest projektidest viiakse ellu. Kõige tõenäolisemaks tooraineks on rukis või nisu.

Läti

Projektsioonid näitavad Lätis üldist teraviljatootmise kasvu. Oodata on struktuurilisi ümberkorraldusi teraviljatüüpide vahel. Nisu ja oder kasvatavad oma osatähtsust kaera arvel, samas kui rukki toodang peaks jääma stabiilseks, kergelt kasvavaks.

Bioetanooli tootmise võimalused on kõige asjakohasemad nisu ning teiseselt rukki ja *triticale* jaoks. Selle stsenaariumi kohaselt vajaks ühendatud alkoholi- ja bioetanoolitootmine 2015. aastaks Lätis ligikaudu 100 tuhat tonni teravilja. Erinevate teraviljatüüpide kasutamise jagunemine oleneb hindadest.

Tublit kasvu ennustatakse söödaks kasutamisele, võttes aluseks eluskarja- ja linnukasvatuse sektori tasakaalustatud kasvu. Läti seakasvatusektor on pikka aega kannatanud struktuuriliste ja efektiivsuse probleemide all. Siiski on seal viimasel ajal olnud märke edenemisest, mis toetavad kasvuprognose.

Kogu teraviljapakkumine Lätis ajavahemikus 2000 – 2015

Laovarude kahanemine

Import

Tootmine

Kogu teraviljakasutamine Lätis ajavahemikus 2000 – 2015

Laovarude kasv

Eksport

Seemned

Tööstuslik kasutamine (linnased)

Alkohol /bioetanool

Toit

Sööt

Kogu teraviljatootmine stabiliseerub 2015. aastaks hinnanguliselt enam kui 1200 tuhande tonni piirimail. Ligikaudu 8 – 10% toodangust oleks ülejääk ning võimalik müüa eksporditurgudel, ent kui bioetanooli tootmine vajab rohkem toorainet, võidakse seda hankida teraviljaekspordi arvelt.

Leedu

Kogu Leedu teraviljatootmine on viimaste aastate jooksul stabiilselt kasvanud. Järsk kahanemine 2006. aastal on tõenäoliselt ebasoodsa ilmastiku ja saagikoristus-tingimuste tagajärg, mida on Leedus esinenud iga 5 – 6 aasta tagant. Kogu teraviljatootmine jõuab eeldatavasti 2005. aasta 2,8 miljoni tonni tasemelt 2015. aastaks 3 miljoni tonnini.

Teraviljaekspordit on kasvanud hämmastava kiirusega ning see saavutas tipu 1,26 miljoni tonni juures saagiaastal 2005 – 2006. Ekspordimaht eeldatavasti langeb, osaliselt seetõttu, et 2006. aasta saak on oluliselt väiksem kui eelnenud aastal. Pikas perspektiivis on siiski ekspordi vähenemise põhjuseks kiiresti kasvav kodumaine nõudlus. Järgmise viie aasta jooksul kasvab nõudlus märkimisväärselt mitmetes töötlemisharudes, samuti võivad tekkida uued töötlemisharud.

Kasvavat nõudlust oodatakse söödana kasutamises, alkoholitootmises ja linnasetööstuses ning tõeliselt dünaamilist kasvu prognoositakse nisutärglike ja bioetanooli tootmisele. On tõenäoline, et kiiresti kasvav kodumaine nõudlus kärbib riigi senist suurt teraviljaülejätki ja ekspordiks jääva osa maht kahaneb murdosani 2005. – 2006. saagiaasta rekordilisest tasemest, 2015. aastaks ligikaudu 100 tuhande tonnini.

Söödana kasutamise kasvu on oodata tänu soodsatele väljavaadetele eluskarja tootmises, eriti sea- ja linnukasvatuse sektorites. Söödana kasutamine kasvab nii söodatootmises kui ka farmides. Söödatootmisettevõtted eelistavad peamiste toorainetena nisu ja otra, samas kui farmid võivad täiendavalt kasutada nende endi poolt toodetavat kaera ja *triticale*'t.

Veskitööstus jääb järgmise kümne aasta jooksul prognoositavalt stabiilseks. Nisu ja rukki tarbimise kasvu ei oodata, kuid värskeimad trendid ja terviseteadlikkus pakuvad võimalusi spetsiaalsete jahusegude, kruupide ja teraviljahelveste tarbimise väikeseks kasvuks.

Linnaseodra tootmisel on selgeid kasvuväljavaateid. Linnaseid toodetakse Balti riikidest ainult Leedus. Stabiilne õlleturg ja tarbimise kasv peaksid oodatult tekitama suure tootmismahu kasvu ajavahemikus 2010 – 2012.

Tärglike tootmine algab 2007. aastal, kui töötlemisliini paigaldamine suurimas veskis on lõpule viidud. Tooraineks on nisu ja tootmine peaks oodatavalt tekitama nõudluse koguni 200 tuhande tonni nisu järele 2015. aastaks.

Alkoholi toodetakse praegu rukkist, mis on eeldatavasti tooraineallikaks ka inimitarbimiseks mõeldud toodangule. Siiski peetakse bioetanooli tootmise parimaks tooraineks nisu ja *triticale*'t. Praeguste kahe bioetanoolitootja vajadused ulatuvad 2015. aastaks 185 tuhande tonni teraviljani. Enamik toorainest oleksid nisu ja

triticale, kuid bioetanooli tarbeks võidakse samuti kasutada ligikaudu 20-30 tuhat tonni rukist.

Kogu teraviljapakkumine Leedus ajavahemikus 2000 – 2015

Laovarude kahanemine
Import
Tootmine

Kogu teraviljakasutamine Leedus ajavahemikus 2000 – 2015

Laovarude kasv
Eksport
Alkohol /bioetanool
Seemned
Tärklis
Linnased
Toit
Kaod
Sööt

4. ÕLISEEMNETE TARNEAHEL

4.1. Rapsiseemne tootmine

Rapsiseemne tootmine saavutas talupidajate hulgas kiiresti populaarsuse tänu oma soodsale hinnale ja kasumlikkusele. Kuigi eelmisest süsteemist pärit suured taimeõlitootjad lõpetasid tootmise 2000. aastate alguseks, on ekspordivõimalused pakkunud pidevalt motivatsiooni rapsiseemne tootmiseks.

Praegu on Balti riikides ainult üks märkimisväärne taimeõlitootja, Werol tehased Kagu-Eestis. Ettevõtte alustas õli ekstraheerimist 1999. aasta detsembris. Werol on tõsiselt tegelenud toorainevarustuse tagamisega, sõlmides tootmisalaseid lepinguid, milles ettevõtte pakub farmidele tehnilist abi, müüb soodsatel tingimustel seemneid, väetisi ja pestitsiide ja vajadusel võimaldab neile krediiti. Leping sisaldab harilikult ka külviaala ja rapsiseemne tulevikuhinda, mis on määratletud Euronext alusel. Rapsiseemet on ostetud ka Lätist, eriti seni, kuni Eesti tootmine ei olnud veel järele jõudnud ettevõtte tooraine aastavajadusele, mis on 70 tuhat tonni.

Rapsiseemet on Lätis ja Leedus ostnud ja eksportinud enamjaolt samad ettevõtted, mis on seotud ka teraviljakaubandusega - Kesko Agro, Kemira GrowHow, Linas Agro ja Agrokoncernas.

Latraps Lätis on rapsiseemneäris ainulaadne ettevõtte. See kooperatiiv asutati 2000. aastal ning on sejärel dünaamiliselt kasvanud. Ettevõtte viis lõpule nisu ja rapsiseemne kuivati ja hoidla rajamise ning sorteerib ja töötleb praegu rapsiseemet ja teravilja, millest 95% eksporditakse. Kooperatiivil on ligikaudu 380 sõltumatut liiget, kes viljelevad ühtekokku 70 tuhat hektarit. Liikmete pindala varieerub 20 – 4000 hektarini.

Rapsiseemne tootmise väljavaated töötavad edasist kasvu nii pindala kui ka tootmise alal. Ainult bioloogilised piirangud maa olemasolu osas võivad seada piiranguid kiirele kasvutempole. Piiriks on hinnanguliselt 500 tuhat hektarit Leedus ja 200 tuhat hektarit Lätis.

4.2. Biodiisli tootmine

Biodiisli tootmine ja selle poolt tekitatav nõudlus kodumaise rapsiseemne järele peaks Leedus rapsiseemne ekspordi vähendama ja lõpuks täielikult peatama ning vähendama eksporditavat kogust märkimisväärselt ka Lätis ja Eestis.

Biodiisli tootmine algas Lätis ja Leedus juba 2000. aastate alguses. Enamik praegu tegutsevatest ettevõtetest on väikesed. Nende biodiisli tootmisvõimsus jääb harilikult alla 10 tuhande tonni aastas, erandiks on siin keskmise suurusega tootja Põhja-Leedus. Mitmed ettevõtted alustasid tootmist eelmisel aastal tänu rapsiseemne bioenergiana kasutamise soodsatele toetusmehhanismidele.

Rapsiseemne pindala, tootmine ja saagikus ajavahemikus 1997 – 2006

Pindala
Tootmine
Saagikus
Eesti Läti Leedu

Üks suur, 100 tuhande tonnise aastavõimsusega tootmisrajatis on praegu ehitamisel igas riigis. Leedu tehas kavatses kasutada peamiselt kodumaist rapsiseemet, Läti oma kavatses importida ligikaudu kaks kolmandikku toorainest, Eesti rajatis plaanib enamiku oma toormest importida.

Balti riigid toodavad 2008. – 2009. aastal üle 400 tuhande tonni biodiisli eeldusel, et tootmisüksused saavutavad täisvõimsuse järgmise kahe aasta jooksul. Kuigi Balti kütusefirmad on väljendanud oma huvi segada biodiisli hariliku kütusega, ületab see kogus Balti riikide vajaduse. Eeskätt suurimad tootjad plaanivad suure osa oma toodangust eksportida Lääne-Euroopasse. Impordi- ja ekspordiplaanid selgitavad tõsiasi, et kõik kolm suurt biodiisliettevõtet rajatakse Läänemere kallastele.

Balti biodiisli tootmise ülevaade

Töötaja	Tootmisvõimsus (1000 t biodiisli)	Asutamisaasta
		Eesti
ATKO Õlitööstus	8	2005
BioOil	6	2006
A&O BioD	6	2006
Biodiesel	100	2007*
		Läti
Delta Riga	4	2001
Mežrozite	3	2006
Mamas-D	3,5	2006
BHC	4,5	2006
Logins and Co.	3	2006
BioVenta	100	2008*
		Leedu
Rapsoila	30	2002
Arvi cukrus	12	2006
Mestilla	100	2007
BBC	38	2007
SV Obeliai	6	2007
Kokku	424	

Allikad: Eesti ja Läti põllumajandusministeeriumid; Leedu Agraarmajanduse Instituut; äriajalehed ja Kalnins: Biodegviela. Märkused: * tootmine tugineb osaliselt imporditud õlil.

4.3. Projektsioonid rapsiseemne tootmise ja rapsiseemne kasutamise kohta

Prognoositav kasutamine biodiisli toorainena ulatub ligikaudu 500 tuhandest tonnist rapsiseemnest Leedus 200 tuhande tonnini Lätis ja 30 – 40 tuhande tonnini Eestis.

Projektsioonid Balti rapsiseemne tarne ja kasutamise kohta 2000. – 2015. a

Eesti rapsiseemne pakkumine

Laovarude kahanemine
Rapsiseemne import
Rapsiseemne tootmine

Eesti rapsiseemne kasutamine

Laovarude kasvamine
Rapsiseemne eksport
Õlikook/biodiisel
Rapsiseemnekook/söödaks kasutamine

Läti rapsiseemne pakkumine

Rapsiseemne import
Rapsiseemne tootmine

Läti rapsiseemne kasutamine

Rapsiseemne eksport
Õlikook/biodiisel
Rapsiseemnekook/söödaks kasutamine

Leedu rapsiseemne pakkumine

Rapsiseemne import
Rapsiseemne tootmine

Leedu rapsiseemne kasutamine

Rapsiseemne eksport
Õlikook/biodiisel
Rapsiseemnekook/söödaks kasutamine

Eestis laieneb rapsiseemne tootmine stabiilselt, kuid võrreldes teise kahe riigiga suhteliselt mõõdukas tempos. Põhjuseks on asjaolu, et taimeõli tootev ettevõtte on juba saavutanud täisvõimsuse ja suur biodiisliettevõtte on teavitanud oma importtoorme eelistusest. Sellest hoolimata on väiksemad biodiisli tootjad pühendunud kodumaise toorme kasutajad.

Eesti rapsiseemne tootmine ületab 2015. aastal hinnanguliselt 110 tuhat tonni. Rapsiseemne import ja eksport võivad samaaegselt jätkuda, kuna Weroli asukoha tõttu on mõistlik osta rapsiseemet lähedalasuvatest Läti piirkondadest. Samal ajal võidakse eksportida muud toodangut ranniku ja sadamate läheduses.

Lätis ennustatakse rapsiseemne nõudluse suurenemist tänu suurima biodiisliettevõtte poolt teavitatud toorainevajaduse kogustele. Samal ajal oodatakse, et ka väikesed biodiisli tootjad kasvatavad oma tootmist. Kogu toorainevajadus ulatub eeldatavasti ligikaudu 200 – 220 tuhande tonnini ja potentsiaalne ülejääk 2010. aastatel eksporditakse. Kogutoodang ulatub prognooside kohaselt 2015. aastaks 280 tuhande tonnini.

Leedus kasutavad kõik praegu tegutsevad biodiisli tootjad oma toodangus kodumaist rapsiseemet ja suurim ettevõtte plaanib jätkuvalt tugineda peamiselt kodumaisele toorainele. Leedu biodiisli tootjad võivad isegi osa oma toorainest importida, kuna

tootmise kasvutempo ei suuda eeldatavasti sammu pidada järsku kasvava nõudlusega. Kogutoodang peaks kasvama 2015. aastaks peaaegu 500 tuhande tonnini, millest valdav osa töödeldakse eeldatavasti Leedus.

5. TOIDUAINETE JAETURUD

Toiduainete jaekaubandusketid peavad Balti riike üheks turuks. Seni on kaks suurt toiduainete jaekaubandusketti saavutanud kohaloleku kõigis kolmes riigis. Veelgi enam, mitmed ketid on hiljuti otsustanud siseneda naaberriigi turule laienemise esimese sammuna, nagu näiteks Leedust pärit IKI ja Norfa Lätis ja Eesti Selver Lätis. Läti turg, kus kontsentreerumine on suhteliselt madal, meelitab ilmselgelt ligi uusi turuosalisi.

Turuliider Baltikumi turul on Maxima, mille omanikuks on Leedu VP Market, 25% turuosaga Baltikumis; teine on Rimi, Rootsi ICA tütarfirma, mis hõlmab 16%. Lisaks neile on ettevõtteid, mis kuuluvad esimese kolme hulka oma koduturul, kuid mis ei ole esindatud või on just sisenenud teistele turgudele (ETK Eestis, Norfa ja IKI Leedus). Nende kettide osatähtsus Baltikumi turust on ligikaudu 5 – 10%.

Hinnanguline toiduainete jaeturg ulatub ligikaudu 6 miljardi euroni ja kasvab stabiilselt. Siiski, Saksamaa odavmüügikett Lidl, olles ostnud Balti riikides kümneid kinnistuid, hindas 2006. aastal oma võimalusi uuesti ja otsustas sisenemisest loobuda. Konkurents on tõepoolest viimastel aastatel intensiivistunud, mis sageli väljendub mõõdukalt kasvavates toiduainete hindades. Kontsentreerumine kasvas peamiselt Leedus ja Eestis. CR-4 (kontsentratsiooni suhtarv 4; nelja suurima keti ühendatud müügikäibe osatähtsus) ulatus vastavalt 72%-ni ja 70%-ni 2005. aastal. Sama suhtarv Lätis oli ainult 50%.

Toiduainete jaekaubandusturu struktuur Balti riikides 2006. aastal

Balti turg

Maxima 25%

Rimi 16%

IKI 8%

Norfa 6%

ETK 6%

Selver 3%

muud 36%

Eesti

ETK 25%

Rimi 24%

Selver 13%

Prisma 8%

Maxima 7%

muud 23%

Läti

Maxima 24%

Rimi 22%

Mego 3%

Nelda 3%

IKI 3%

muud 45%

Leedu

Maxima 34%

Norfos Mazmena 12%

Rimi 7%

IKI 16%

Aibes mazmena 6%

muud 25%

Allikad: ettevõtete veebilehed, ajaleheartiklid.

Märkused: IKI müügi jagunemine Läti ja Leedu vahel on hinnanguline.

6 KOKKUVÕTE

Baltikumi teravilja ja õliseemne sektor on 2000. aastatel alustanud kasvamist pärast strukturaalkriisi, mis mõjutas põllukultuuride tootmist 1990. aastatel. Tootmise ja keskmise saagikuse kasvutempo on andnud indikatsioone potentsiaalsete tootmistasemete ja reaalsete tulevikuväljavaadete kohta.

Üks faktoritest, mis mõjutab kiiret arengut, on jätkuvalt EL-i liikmestaatus. Esimesed kogemused näitavad, et Balti teraviljakasvatavad on kiiresti õppinud ära kasutama EL-i ja riiklike tugimehhanisme. Abirahad, kuigi alguses väikesed, on igal aastal kasvanud, lähenedes EL-15 tasemele, ning tõstnud tootmise kasumlikkust. Mitmed farmid, talupidajate kooperatiivid ja ka töötajad on laienenud ning moderniseerinud oma seadmeid, kuivati- ja hoidlavõimsusi just abirahade toel.

Teine tulevikuväljavaateid mõjutav faktor on struktuurilised muudatused, mis on Balti teraviljatootmisfarmide hulgas toimunud. Farmide struktuur on kiiresti kontsentreerunud, väikefarmide arv kiiresti kahanenud ja järjest enam maad on läinud suurtele farmidele. Enam kui 100 hektari suurused teraviljafarmid moodustasid 2005. aastal 68% kogu teraviljapinnast Eestis, 53% Lätis ja 37% Leedus. Lisaks neile on laienemispotentsiaaliga tulevikufarmid, mis praegu viljelevad 50 – 100 hektarit teravilja. 2005. aastaks ulatus enam kui 50 hektari suuruste farmide arv ligikaudu 1000-ni Eestis, 1500 Lätis ja 2600 Leedus. Kaubandusliku teravilja tootmine sõltub tulevikus suurel määral nendest mõnest tuhandest farmist.

Põllumajanduslike sisendite turud ning teravilja ja õliseemne hankekanalid on samuti viimaste aastate jooksul märkimisväärselt arenenud. See asjaolu on oluline eeltingimus põllukultuuride tootmiseks ning on pakkunud turvatunnet põllukultuuride kasvatamiseks. Seni on levinud praktika, et põllumajanduslike sisendite tarnijad müüvad talupidajatele sisendeid krediiti, mis makstakse tagasi koristatud saagina.

Põllumajanduslike sisendite tarnijad on kahtlemata haaranud oma osa põllumajandussektori kasvavast jõukusest, eriti pärast EL-iga liitumist. Neil on õnnestunud kiires tempos oma müügikäivet kasvatada. Samal ajal pakuvad nad talupidajatele mitmekesist paketti erinevatest sisenditest ja teenustest, agronoomilistest ja majanduslikest tingimustest, mida on vaja edukaks farmipidamiseks. Baltikumi põllumajanduslike sisendite turgudel on mitmeid välisomanduses ettevõtteid, millest mõned on tegutsenud juba kümme aastat, teised aga alles turule sisenenud. Suurimad kodumaises omanduses tarnijad on Leedu ettevõtted või kontsernid.

Neljas faktor, mis suunab positiivset arengut, on soodsad tingimused ja kasvav nõudlus maailma teraviljaturul. Nii teravilja kui ka õliseemet on eksporditud 2000. aastatel kasvavates kogustes peamiselt Lätist ja Leedust.

Teravilja ja õliseemne kasvatamiseks vajalikud eeltingimused on viimastel aastatel pidevalt paranenud ning need on taganud tootmise kasvu. Need määravad ära ka tulevikuarengud ning selle tulemusena prognoositakse kogu teraviljatootmise kasvu enam kui 3 miljoni tonnini Leedus, 1,2 miljoni tonnini Lätis ja 0,7 miljoni tonnini Eestis.

Kodumaise nõudluse kasvu oodatakse sel määral, et enamik teraviljast ja rapsiseemnest kasutatakse ära Balti eluskarjasektori ja töötleva tööstuse poolt. Ekspordiks ülejäävad mahud kahanevad eeldatavasti ligikaudu 50 – 100 tuhande tonnini igas riigis.

Eluskarjasektor vajab järgnevatel aastatel kõigis kolmes riigis rohkem sööta. On tõenäoline, et sööta tootvate ettevõtete toodang edaspidi kasvab, kuna eluskarja- ja linnufarmid võivad vajada rohkem sisseostetavat sööta. Veskitööstuse toodang jääb ootuste kohaselt stabiilseks; isegi kui jahu tootmiseks kasutatava teravilja kogus pisut väheneb, korvab seda teiste teraviljapõhiste toiduainete toorainevajadus. Linnase- ja tärkliisetootmine vajab prognooside kohaselt kasvavas koguses linnaseotra ja nisu Leedus, samal ajal kui bioetanooli tootmisel võib olla nõudlus kõigis Balti riikides.

Järsku laienemist oodatakse rapsiseemne sektoris, mida juhib peamiselt plahvatuslikult kasvav biodiisli tootmise nõudlus. Kuigi õliseemne sektoril on üpris optimistlikud väljavaated, on tegelikud tootmismahud sõltuvuses hindadest. Rapsiseemne kasvatamisele esitab piiranguid ka maa olemasolu.

Pakkumise ja nõudluse paralleelne suurenemine viitab Baltikumi teravilja ja õliseemne sektorite tasakaalukale laienemisele tulevikus.